

Läroanteckningar för **Tom och Lisa**

Tom och Lisa och de tre hemligheterna –
Ett miljöäventyr

Laxen i röda källan

Flyg vackra svalor, flyg!

Vilken hetta!

Tillsammans!

Den blå ön

En present till Linus

Rosas väg

Kayakofolkets önskingar

Benny är en mästare!

EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

miljö

Tom och Lisa och de tre hemligheterna – Ett miljöäventyr

Innan läsningen

På omslaget finns två mycket olika typer av miljöer – lantmiljö och industrimiljö. Hur skiljer de sig? Fabrikerna ger ifrån sig massor av rök. Fundera på varför det här kan innebära problem för miljön.

Samtalsämnen

- Gå igenom de tre hemligheterna som vakten på soptippen berättar för Tom och Lisa. Prata om var och en i taget och fråga klassen om det finns saker man kan göra för att förhindra att miljön blir sjukare?
- Hemligheter ska man egentligen hålla, inte berätta. Varför vill vakten på soptippen att Tom och Lisa ska sprida hans hemligheter?
- Tycker barnen att vi använder och kastar bort för mycket saker? Skulle de klara sig utan några av sina saker? Vad är det för skillnad på vad de har och de saker som andra barn i världen har?
- Titta på dagens väderprognos. Kommer det att bli samma väder imorgon? Och om en månad? Se till att barnen förstår att förändringar av klimatet mäts genom att titta på mönster över längre tidsperioder, inte från dag till dag.

Uppföljningsövningar

- Mät temperaturen och regnmängder och anteckna andra väderförhållanden med vädersymboler. Blev vädret som förutsett under veckan eller fanns det stora förändringar? Intervjua några äldre släktingar och vänner för att höra om deras minnen om vädret när de var yngre (för den aktuella årstiden). Ta reda på hur vetenskapsmän mäter förändringar av vädermönster.
- Om vi använde mindre energi skulle vi också minska koldioxidutsläppen. Rita upp en plansch för att visa hur man skulle kunna minska energiförbrukningen, exempelvis cykla istället för att åka bil, eller ta på sig en tröja istället för att vrida upp värmen.
- Titta igenom nyhetsrapporter efter några effekter från klimatförändringarna, exempelvis torka, översvämning, smältande glaciärer och påverkan på isbjörnarna. Skriv en nyhetsrapport med citat från en experts syn på katastrofen.
- Gör något positivt! Samla ihop gamla böcker, leksaker eller kläder för att ordna en försäljning för att få in pengar till välgörenhet.
- Arbeta i par för att definiera några termer som förknippas med klimatförändringar och förnyelsebar energi, och skapa en ordlista att använda med andra böcker i serien.

Sammanfattning

Den här boken presenterar miljöproblem som kommer att utforskas närmare i serien med Lisa och Tom. Räv Lisa upptäcker att den lilla pojken gömmer sig i ett skåp på soptippen. Hans föräldrar hade kastat bort skåpet när han låg och sov inuti! Han heter Tom och de två blev snabbt vänner. Gubben som vaktar soptippen hittade dem där. Han är väldigt bekymrad över allt som folk kastar bort och över andra faror för miljön också. Medan de väntar på att Toms föräldrar ska hitta honom berättar gubben tre viktiga hemligheter som hela världen måste känna till om jorden ska kunna räddas i tid.

Nyckelord

miljö
klimatförändringar
återvinning
växthusgaser
ozonlagret
koldioxidutsläpp
energiförbrukning

Laxen i röda källan

Innan läsningen

Ett källsprång är där som ett vattendrag börjar. Vilka andra typer av vattenkällor kan barnen komma på? Fisken på omslaget är en lax, men vilken typ av fågel är det? Prata om vad hägrar äter i verkligheten.

Vet barnen om laxar kan hoppa upp ur vattnet eller inte och varför de kan behöva göra det?

Samtalsämnen

- Varför kämpar laxen för att överleva? Fundera på hur fiskar andas och varför det är viktigt att vattnet i älven är rent. Kan barnen komma på några anledningar till att vattnet har blivit förorenat? Vad tror barnen att man kan göra för att skydda vissa hotade arter i havet? Vad finns det för andra faror? (Observera det hoptrasslade fisknätet, plastpåsar, föroreningar, oljeutsläpp.)
- Två tredjedelar av jorden täcks av vatten, men alla har ändå inte nog med dricksvatten eller vatten för att hålla rent. Se till att barnen förstår att alla inte kan vrida på kranen för att få rent vatten, till skillnad från den gamla tanten i berättelsen. Prata om hur det måste kännas att vara törstig nästan hela tiden.
- Fundera på hur vi använder vatten hemma, på skolan och för att roa oss. Tänk på vilka förändringar man skulle vara tvungen att göra om man måste hämta allt vatten i en hink!
- Vilka sätt kan barnen komma på för att spara på vattnet hemma och på skolan? Gör en lista på de olika sätten och avgör vilka som är viktigast.
- Finns det några vattendrag i närheten som barnen brukar vara vid? Är det rena ställen med mycket fisk eller har de sett några tecken på föroreningar, som skräp eller oljigt vatten?

Uppföljningsövningar

- Försök beräkna hur mycket vatten du använder per dag. Att spola i toaletten förbrukar exempelvis omkring 7 liter vatten. Hur många gånger spolar du eller klassen på en dag? Bra träning för 7:ans gångertabell!
- Det finns många orsaker till vattenföroreningar: industriellt avfall, bekämpningsmedel, rengöringsmedel, kemikalie- och oljeutsläpp. Allt det här kan hamna i våra vattendrag, sjöar och hav. Prova att hålla lite motorolja i lite vatten och titta vad som händer. Experimentera med att rena vattnet genom att filtrera det och sedan genom att använda bomullstussar, pappersservetter osv. Vad händer när du håller i rengöringsmedel?
- Skriv en dikt om vatten i form av en droppe eller en vindlande älv.
- Titta på videor från andra länder där det råder vattenbrist. Rita bilder för att jämföra hur familjerna där använder vatten och hur du använder det.
- Ta reda på hur laxarnas livscykel ser ut och hur den försöker simma och hoppa uppströms för att leka. Det är en otrolig syn!

Sammanfattning

Räven Lisa försöker hitta skydd mot en storm då hon hör en häger som ropar på hjälp eftersom en lax i älven håller på att dö. Lisas kompis Tom tror att älven är förgiftad och lägger laxen i en hink. Till slut kommer det några män för att ta hand om föroreningarna och rädda laxen. Tom funderar efteråt på hur viktigt det är med rent vatten.

Nyckelord

källsprång
källa
föroreningar
giftig
vattenbrist
beskydd
bekämpningsmedel
leka

Flyg vackra svalor, flyg!

Innan läsningen

Svalor är lätta att känna igen. Vad kan man känna igen dem på och har barnen sett några? Varför anses de vara så vackra? Några av barnen kanske redan vet att svalor bara är sommarfåglar. Vart tror barnen att de flyttar under vintermånaderna?

Samtalsämnen

- Vad vet de om flyttfåglar? Är alla fåglar flyttfåglar? Finns det andra djur som också flyttar?
- Se till att barnen förstår att svalor flyttar av en anledning (kyligare klimat, tillgång till föda och säkra platser att häcka på).
De måste flytta för att överleva.
- Svalorna kom sent till Mörlunda. När kommer de och när flyttar de vanligtvis?
- Vilka anledningar finns det i berättelsen till att insekter och våtmarker försvinner (bönder som besprutar sina grödor, husbyggen, motorvägar och nya lekplatser).
- I slutet av berättelsen säger mannen med ballonger att svalor är viktiga. Be barnen att fundera på varför det är så. Om barnen håller med om att de är viktiga, vilka förslag kan de komma på för att hjälpa fåglarna?
- Finns det några barn i klassen som kommer från invandrarfamiljer? Varför var deras familjer tvungna att resa till ett annat land att bo i? Var det en svår resa?

Uppföljningsövningar

- Ta reda på var och när svalor flyttar. Hur är det med andra fågelarter? Hur långt och i vilket väderstreck flyttar de? Alla arter flyttar inte till Sverige under sommaren; vissa är vinterfåglar. Rita upp deras flyttvägar och riktningar på en världskarta och peka på att vägen över havet är den allra kortaste.
- Svalorna var väldigt hungriga eftersom de inte hittade nog med insekter. Vissa fåglar kämpar för att överleva vår kalla vinter. Gör en fågelmatare av en återvunnen plastflaska eller en talgboll av frön och fett.
- Forska efter andra djur som flyttar, till exempel gnuer, monarkfjärilar eller vissa valar. Spela upp en liten pjäs som visar flyttningen och vilka faror man kan stöta på under vägen. Du kanske kommer att behöva använda dockor och en berättare.
- Besök ett naturreservat för att observera och upptäcka mer om olika fågelarter och deras naturliga miljö. Gör en plansch eller ett informationshäfte om fåglar i ditt närområde.
- Bönder använder allt mer miljövänliga lantbruksmetoder för att skydda viktiga miljöer, såsom häckar. Skriv ett brev till en lokal bonde och fråga vad de gör för att skydda miljön och om de ser några resultat eller, ännu bättre, höra om de kan komma och prata på skolan om hur de hjälper till att skydda miljön.

Sammanfattning

Svalorna håller på att lämna den varma öken och påbörjar sin resa norrut under sommaren. Samtidigt är Tom orolig för att våren har börjat, men inga svalor har kommit. Sen dyker det upp en varmluftsballong. Mannen i ballongen har plockat upp fem stycken utmattade svalor under flygningen. Han förklarar att de inte har kunnat hitta några insekter att äta eller nog med vatten att dricka. Lisa hjälper till med att mata dem men alla är fortfarande bekymrade att det blir sämre och sämre för de stackars svalorna!

Nyckelord

flyttning
öken
navigering
arter
överlevnad
häckar
våtmark

Vilken hetta!

Innan läsningen

Prata om vad berättelsen förmodligen handlar om, med tanke på titeln och omslaget. Kan barnen förklara hur bränder uppstår i varmt väder? Har Tom en dröm eller en mardröm? Såg de hjälmen på Toms sängstolpe?

Samtalsämnen

- Berättelsen förklarar några av orsakerna till klimatförändringar och effekten av ökade ansamlingar av växthusgaser. Be barnen att prata med en klasskompis om några fakta de har lärt sig från berättelsen och berätta dessa inför klassen.
- Brandchefen berättar för Tom att alla måste ta ansvar för de här problemen. Hur kan man göra det? Vilka förslag hittade barnen i berättelsen och kan de komma på fler sätt att hjälpa till på?
- Diskutera vad som menas med förnyelsebar energi och var den här energin kan komma ifrån.
- Vad har barnen själva för erfarenheter av eld? Prata om några av farorna och kontrollera att de vet hur man håller sig säkert. Det kan vara ett bra tillfälle att gå igenom brandövning på skolan!
- Borgmästaren vill ge medaljer till brandmännen för att de varit så modiga. Varför tackar de nej till dem? Vilka är barnens hjältar och är de "riktiga" hjältar eller inte?

Uppföljningsövningar

- Börja med att samla ihop vad ni vet om klimatförändringar och fundera på vad ni skulle vilja veta mer.
- Undersök följderna av klimatförändringar i Sverige och runt om i världen. Titta på rapporter om personliga erfarenheter från översvämningar, torkor, löpeldar, stormar osv. Skriv en berättelse baserat på en katastrof.
- Spela in ett nyhetsinslag eller skriv en tidningsartikel om branden utanför Mörlunda. Ta med en vetenskaplig åsikt om en sannolik anledning.
- Utför ett experiment för att visa på effekterna från ansamling av växthusgaser. Sätt ut två termometrar en solig dag, en under en glasburk. Vad händer och varför?
- Gör en undersökning hemma eller på skolan för att se hur mycket energi som slösas. Stängs lysen och datorer av? Är fönstren dubbelglasade och täta? Regleras värmen? Återvinner och återanvänder folk? Arbeta fram en åtgärdsplan.
- Skriv en väderprognos för olika delar av världen om 50 år.
- Ta reda på några saker om olika typer av förnyelsebar energi, såsom vind-, sol- och vattenenergi. Kan ni göra en modellväderkvarn som snurrar i vinden?

Sammanfattning

Det är brännande hett i Mörlunda och tv-nyheterna varnar om fara för skogsbränder. Och mycket riktigt kallar man på brandkåren för att släcka en enorm brand. Brandmännen har inte nog med vatten så Tom visar dem till en hemlig källa. Lisas ungar är fångna i skogen men en modig brandman räddar dem. Då är väl allt bra, eller? Tom får veta om hoten som orsakas av klimatförändringarna och växthusgaserna och hur vi alla kan hjälpa till för att förbättra saker.

Nyckelord

växthusgaser
klimatförändringar
förnyelsebar energi
fossila bränslen
utsläpp

Tillsammans!

Innan läsningen

Titta på omslaget och prata om vilka djur man kan se. Titta på omgivningen och be barnen att fundera på vilka andra vilda djur man kanske kan hitta. Förklara uttrycken naturlig miljö och biologisk mångfald.

Samtalsämnen

- Be barnen att fundera över konflikten mellan farbror Birgers syn på bäverfördämningen och Toms. Vem har rätt?
- Tom, Lisa och farbror Birger upptäcker några fladdermöss som bor i en grotta. Fladdermöss är nattdjur. Vad betyder det? Kan barnen komma på andra djur som ger sig ut på natten?
- Borgmästaren förklarar syftet med Natura 2000-platser. Leta på internet om mer information om programmet och om det finns några platser i närheten där ni bor.
- Vad vet barnen om binas liv och hur honung kommer till? Är det den enda anledningen till att det är viktigt att skydda bina?
- Prata om innehållet i lådorna och om sätt som skulle kunna hjälpa djurlivet. Vad mer kan man göra för att skydda hotade djurarter och deras naturliga miljöer?

Uppföljningsövningar

- Ordna ett besök på antingen en lokal Natura 2000-plats eller något annat naturreservat i närheten och ta reda på information om det lokala djurlivet och deras naturliga miljö. Om detta inte går att ordna kan du be en naturvårdsförening att göra ett besök på skolan.
- Genomför en undersökning i skolans omgivning. Ni skulle kunna samla in information om vilka växter och djur ni kan upptäcka genom att observera var de finns och vilka naturliga förhållanden de trivs i.
- Gör en vikt folder med livscykeln för en groda från ägg till grodyngel till fullvuxen groda.
- Dyk ned i en damm! Gör noggranna teckningar av djur och växter så att ni kan identifiera dem senare.
Se till att ni återför alla djur till sin naturliga miljö.
- Samla in fakta och upprätta ett eget informationscentrum om det lokala djurlivet. Försök att ta med information om var djur och insekter bor, vad de äter samt bilder och diagram så att folk kan identifiera dem. Glöm inte att informera folk om eventuella hot mot vissa arters naturliga miljöer.
- Ta reda på mer om ett av djuren i berättelsen och vilka hot som finns mot dem, såsom vägar, husbyggen, föreningar och bekämpningsmedel. Skriv en äventyrsberättelse baserat på kamp för överlevnad.
- Ta reda på Öresundsbronns bakgrund. Ta reda på mer om olika typer av broar runt om i världen och hur de är byggda. Prova att bygga en bro av sugrör. Prova hur mycket vikt den kan bära.

Sammanfattning

Tom och Lisa ser farbror Birger, biodlaren, som håller på att slå ned en bäverfördämning som blockerar älven. Tom övertalar Birger att följa med dem på en tur för att se dalens djurliv. Förutom djurlivet ser de också några mystiska trälådor efter vägen. Ett mysterium blir löst när borgmästaren avslöjar innehållet i lådorna. Och Lisa löser ett annat mysterium när hon upptäcker vem som har följt efter dem!

Nyckelord

naturlig miljö
koloni
nattlevande
biologisk mångfald
dal
ödling
utrotningshotad
Natura 2000

Den blå ön

Innan läsningen

Be barnen att titta på omslaget och fråga dem om de har hört talas om den blå ön.

Tror de att det är en verklig plats? Var tror de att den kan ligga?

Känner barnen igen de havslevande djuren på omslaget?

Prata om vilka andra djur som dykarna kan träffa på. Peka på miljölogotypen.

Varför finns det en sköldpadda och korall i bilden?

Förklara varför det är viktigt att ta hand om undervattensmiljön och ta reda på vad de redan vet om vilka saker som hotar den (till exempel utfiskning, skräp, kommersiell exploatering, föroreningar från kemikalier, läkemedel och lösningsmedel).

Samtalsämnen

- Leonard och kustvakten var väldigt arga på koralltjuvarna. Varför? Prata om vilken påverkan de kan ha på undervattensmiljön. Vad får vi reda på om varför dykarna stjal koraller och sköldpaddor? Antingen kan läraren eller någon i klassen vara en av tjuvarna och försöka försvara sina handlingar!
- Vad tror barnen att man kan göra för att skydda vissa hotade arter i havet? Vad finns det för andra faror? (Observera det hoptrasslade fisknätet på sidan 2, plastpåsar, föroreningar, oljeutsläpp.)
- Var i världen finns det korallrev och sköldpaddor? Vilka levnadsförhållanden behöver de för att överleva?

Uppföljningsövningar

- Tom hälsades som en hjälte när han kom tillbaka. Låtsas att du är en lokal tidningsreporter och skriv en artikel om gripandet. Kan du komma på någon slagkraftig rubrik? Du kanske kan ta med några citat från inblandade personer.
- Föreställ dig att sköldpaddorna skulle kunna tacka Tom och Lisa för att de räddade dem. Skriv en dialog för samtalet eller gör en kort video ur sköldpaddornas synvinkel.
- Använd it och andra informationstillgångar för att ta reda på fakta om koraller eller sköldpaddor och använd dem för att skapa ett faktablad, en broschyr eller plansch om ekoturism.
- Ta reda på vad CITES står för. Vilka bestämmelser skulle du sätta upp för att skydda haven? Gör upp en egen lista med bestämmelser.
- Vilka insatser görs för att skydda och bevara koraller och sköldpaddor? Ta reda på mer om sköldpaddsspårning och rita ut deras resa från strand till rev på en världskarta.
- Fundera på vad ett år i en sköldpaddas liv utgörs av. Arbeta i grupper för att skapa en stor väggmålning av en sköldpaddas livscykel.
- Skapa ett diorama av havet där ni visar den idealiska miljön för korallrev och sköldpaddor. Använd en gammal skokartong och osynlig tråd för att hänga upp fisk och andra havslevande djur.

Sammanfattning

På den blå ön möter vi figurerna Tom och räven Lisa och får ta del av deras spännande äventyr när de upptäcker hur viktigt det är att skydda världen under havsytan.

Nyckelord

miljö
förorening
skydda
hotad
överleva
bestämmelser
bevara

En present till Linus

Innan läsningen

Vilken present tror barnen att Linus får, genom att titta på omslaget?
Ungefär hur gammal är Linus? Kan de komma ihåg vilka leksaker de hade när de var i hans ålder och hur de såg ut?

Samtalsämnen

- Vad har barnen för favoritleksaker? Vilka leksaker har de som går på batterier och vilka för- och nackdelar finns det med det?
Be dem att fundera över andra sätt som leksaker skulle kunna drivas på.
- Tom vill köpa den bästa presenten i hela världen till Linus. Vad skulle barnen välja? Skulle det vara den bästa presenten för världen, med hänsyn till miljöpåverkan?
- Förstår barnen varför Lisa är så irriterad över förpackningen till leksakshunden? Är det här något som de någonsin skulle tänka på?
- Be barnen att berätta om upplevelser de har haft med att göra saker från gammalt material eller saker i naturen som de har hittat. Tycker de att Toms beslut att göra en present var bra?
Räkna hur många personer som blev att må bättre under berättelsens gång.
- I slutet upptäcker Tom en ovärderlig skatt: vänskap. Prata om innebörden av ordet "ovärderligt" och andra saker som barnen skulle lägga till den här kategorin.

Uppföljningsövningar

- Börja med att titta på några av dina favoritleksaker. Vad är det som är så speciellt med dem? Gör ett diagram för att visa vilka som går på batterier, vilka andra sätt de skulle kunna drivas på, vilka material de är gjorda av och vilken åldersgrupp de skulle vara idealiska för.
- Batterier lagrar elektricitet. Ta reda på hur man använder och kastar dem på rätt sätt.
- Linus tåg hade ett dragsnöre. Titta på hur hjulen snurrar runt en axel. Prova att göra ett eget leksaksfordon. Försök att återanvända material så mycket som möjligt.
- Undersök vilka andra krafter än batterier som används för att driva leksaker (t.ex. uppvridda leksaker, skjut- och dragleksaker, vinddrivna, mekaniska). Det finns massor av idéer på internet.
- Fråga föräldrar och mor- och farföräldrar om vilka leksaker de brukade ha och se om du kan samla in några exempel. Kan du göra en tidslinje med leksaker från förr till nu? Du skulle också kunna göra en utställning som borgmästaren i berättelsen gjorde.
- Fundera på vilka typer av leksaker som är bra eller dåliga för miljön. Återvinning av leksaker är ett sätt att bidra på. Man kan anordna en försäljning eller insamling av gamla leksaker att skänka till välgörenhet, lokala lekgrupper eller barnhem.

Sammanfattning

Toms granne, lille Linus, har svalt ett batteri från en av hans leksaker och måste till sjukhuset. Tom är väldigt orolig och vill köpa den bästa presenten i världen till honom. Men när han väljer en plasthund som kan skälla har Lisa en annan uppfattning! Hon påminner honom om några av problemen med nyare leksaker. Tom bestämmer sig för att ett trätåg till Linus vore bättre och det verkar alla andra också tycka!

Nyckelord

förpackning
batteri
miljövänlig
biologiskt nedbrytbar
utställning

Rosas väg

Innan läsningen

Fråga barnen hur de tror att Rosas väg ser ut. Låter det som ett trevligt ställe att bo på? Hur skulle ett ställe som är otrevligt att bo på se ut?

Samtalsämnen

- Rosa är inte van vid trafikbuller, avgaser eller vid att korsa vägar med mycket trafik. Be barnen att påminna varandra om säkerhet i trafiken. Vilken åldersgrupp tror de är mest utsatt i trafiken? De kanske blir förvånade över att det inte bara är unga som behöver vara försiktigare.
- Vet de vad man ska göra om en kompis skulle bli påkörd? Gjorde Tom rätt som stoppade blödningen hos Rosa? När och hur ska man kalla på ambulans?
- Konstapel Karlsson talar om för bilförarna att om de gasar med bilarna skapar de avgaser som får planeten att värmas upp. Varför? Känner de till något om den globala uppvärmningen (klimatförändringar)?
- Linda bestämmer sig för att gå till musiklektionen eftersom det skulle gå snabbare och vara bättre för miljön. Tror barnen att det skulle vara bättre att köra mindre bil? Kan de komma på andra sätt att minska föroreningarna från bilarnas avgaser?
- Fundera över var det finns gångvägar eller cykelbanor där ni bor. Vad finns det för typ av lokaltrafik där ni bor?
- Hur många av barnen har cykel och tar någon av dem cykeln till skolan? Förhoppningsvis bär alla hjälm när de cyklar. Finns det andra säkerhetsfrågor att tänka på?
- Ta reda på vilka gaser som orsakar luftföroreningar (koldioxid, kväveoxid, kolväten osv.) och huruvida det bara de skapas i trafiken.

Uppföljningsövningar

- Genomför en undersökning om hur många elever i klassen som behöver skjuts till skolan varje dag. Använd ett lämpligt sätt att presentera faktan på. Du kan också undersöka på vilket sätt en viss väg trafikeras under en kort tidsperiod (observera vilka typer av fordon som färdas på den och hur många passagerare de har). Försök att upprepa undersökningen på en annan tidpunkt på dagen för jämförelse.
- Rosa valde att åka hem med båt. Var det ett bättre alternativ än att flyga? Gör en broschyr eller plansch för att rekommendera ditt resval.
- Titta på bilder eller videor av trafik i stora städer i Indien eller Kina. Ta reda på hur man hanterar problemet i Amsterdam i Nederländerna.
- Gör en video eller en kort föreställning tillsammans för att upplysa andra barn om vilka faror det finns på vägar och hur man håller sig säker på vägen eller när man cyklar.
- Luftföroreningar är inte något nytt problem. Undersök hur den industriella revolutionen orsakade smog i London för cirka 200 år sedan.

Sammanfattning

Rosa kommer på besök hos Tom i Mörlunda. Hennes första intryck är inte särskilt bra! Hon klagar på oljudet och avgaserna på Bullergatan, precis när en otålig förare kör på henne.

När händelsen är över övertygar Tom borgmästaren att det måste göras någonting åt trafiken. Han utser Bullergatan till gågata och den byter namn till Rosas väg för att hedra Rosa.

Nyckelord

förorening
global uppvärmning
klimatförändringar
fotgängare

Kayakofolkets önskningar

Innan läsningen

Titta på omslaget och fråga barnen var de tror att berättelsen utspelar sig. Finns det några ledtrådar? Titta på omgivningen och hur mannen är klädd.

Vilka tror de att kayakofolket kan vara? Varför tror de att Rosa ser så oroad ut?

Samtalsämnen

- Vad vet barnen om regnskogar? Regnskogen i berättelsen är en tropisk regnskog. Prata om var de tror att det finns regnskogar och hur klimatet där kan tänkas vara.
- I berättelsen har skogshuggare röjt marken där kayakofolkets by låg. Varför? Förklara termen avskogning och prata om hur det måste kännas för folket som bodde där.
- Naori pratar om "mina förfäders land". Förstår de vad det betyder? Hur många stammar tror de fortfarande bor i regnskogar och hur tror de att deras liv ser ut?
- Se till att barnen förstår hur viktigt det är med träd för människans överlevnad. Gå tillbaka till sidan 9 för Toms förklaring. Bevarandet av regnskogen bidrar till att förhindra klimatförändringar och bevarar också den biologiska mångfalden hos växt- och djurlivet. Förstår barnen livscykeln som Naori pratar om på sidan 14?
- Räkna och skriv upp vilka djur och fåglar som förekommer i berättelsen.
- Tom ber om ursäkt till kayakofolket. Varför? Vad föreslår han att vi kan göra för att bevara regnskogen? Kan barnen komma på fler förslag?
- Prata om varför Tom blir så rörd för gåvan från kayakofolket. Var den värdefull? Få klassen att tänka efter hur de skulle välkomna någon till sitt land och vad de skulle ge dem.

Uppföljningsövningar

- Gå ut i skogen där ni bor, om det finns möjlighet, och titta på vilka typer av träd som växer där. När ni är tillbaka i klassrummet ska ni skriva ned era observationer och jämföra dem med videor om regnskogar på internet. Vilka olika lager utgörs regnskogen av?
- Använd böcker och internet (t.ex. Google Earth) för att ta reda på var det växer tropiska regnskogar och varför Amazonas är den största. Leta reda på dem på en världskarta där du visar vilka länder som har större regnskogsområden. Kartan kan vara mittpunkten för en utställning om växt- och djurliv.
- Mer än hälften av alla djurarter bor i regnskogar runtom i världen. Kan ni göra ett alfabet för regnskogar i klassen? Gör bildkort för varje djurart med information om utseende och beteende.
- Precis som Rosa sade härstammar många mediciner från regnskogen, precis som flera livsmedel, som kaffe, choklad och exotiska frukter. Undersök och rita ett diagram av framställningsprocessen för kaffe eller choklad från växt till färdig produkt.

Sammanfattning

Tom, Lisa och deras vän Rosa reser till den tropiska regnskogen för att hälsa på Rosas kusiner i kayakostammen. Men de får en chock när de kommer fram: deras by är borta! Vännerna får reda på ödeläggelsen av regnskogen och upptäcker också dess skönhet och vikt för jorden.

Nyckelord

tropisk
avskogning
krontak
biologisk mångfald
hållbar
infödd
Amazonas
förfäder

Benny är en mästare!

Innan läsningen

Fråga barnen om bokens titel. Varför är Benny en mästare? (Jämför förslagen när ni kommit till slutet av berättelsen.) Tror barnen att cyklar är bra eller dåliga för miljön? Hur många av dem cyklar?

Samtalsämnen

- I början av berättelsen är Ralf ledsen men i slutet är han väldigt glad. Varför? Vilka viktiga lärdomar har vännerna fått från honom? Prata om varför det var viktigt att laga saker förr i tiden.
- Betrakta Lisas roll i berättelsen. Hur kommunicerade hon? Räkna upp de olika sätten.
- Bennys pappa säger att man måste köpa nya saker. Varför tycker han det och är barnen överens med honom? Funderar de på vad som händer med gamla saker när de köper nya?
- Vet någon var den närmaste återvinningsanläggningen finns? Finns det andra ställen i närheten där man kan återvinna?
- På sidan 14 tittar fru Persson på en del till en gammal cykel. Vilka delar ser man och vilka delar behövs för att cykeln ska kunna användas igen?
- Ralf berättar för barnen att nya saker förbrukar jordens tillgångar. Hur bidrar återvinning till att ta hand om jorden? Skriv upp argument för och emot (glöm inte att det är billigare att reparera och återanvända).
- Hur kände sig Benny i slutet av berättelsen? Fick han vad han ville ha och var han gladare än om han hade köpt en ny cykel?

Uppföljningsövningar

- Ta reda på vad de tre orden betyder: minska, återanvända, återvinna. Skapa en webbsida eller plansch för att förmedla budskapet med de tre orden eller för att uppmuntra folk att köpa återvunna varor.
- Ordna med ett klassbesök till närmaste återvinningsanläggning eller bjud in någon för att prata om vad och hur man kan återvinna. Spela upp återvinningsprocessen för en materialtyp (plast, papper, metall, glas) där ni visar varje steg från sopor till nya produkter.
- Använd återvunnet skräp och skapa rollfigurer för att berätta en historia om hur man kan minska eller återvinna skräp. En av rollfigurerna kan vara någon som inte tror på återvinning. Du kan lägga till lite bakgrundsmusik genom att bilda en "skräporkester"! Skapa instrument av gamla flaskor, stekpannor, elastiska band sträckta över lådor osv.
- Vad gör man med matresterna på er skola? Hur är det hemma? Hur skapas kompost och vilka saker kan komposteras? Experimentera med olika typer av avfall för att se hur lång tid det tar för dem att brytas ned. Ni kan ju göra er egen kompost!
- Rita ett diagram av en cykel. Titta noggrant på de rörliga delarna. Ta reda på mer om cykelunderhåll och säkerhet vid cykling.

Sammanfattning

Toms kusin Benny är väldigt upprymd eftersom han ska köpa en ny cykel. Men har Lisa andra förslag! Hon tar med Tom och Benny för att samla in alla övergivna cyklar som finns i Mörlunda och Ralf, en före detta tävlingscyklist, visar väldigt gärna hur man kan återanvända dem.

Nyckelord

minska
återanvända
återvinna
kompost
nedbrytning
diagram